

Nuværende maatte være, og at undersøge, hvorvidt det Nye i den Henseende stiller noget Bedre og mere Fuldbendt op. Efter den Erfaring, jeg har i Processførelsen hertilands, er den væsentligste Mangel ved vor nuværende Civilproces den, at den er for langsom. Dette tilskriver jeg ganske vist for en ikke uvæsentlig Del den skriftlige Procedure, men mere end denne tilskriver jeg dog Dommerens nuværende Stilling i Processen den tiltagende Langsomhed. Det mangler ikke paa Lovforskrifter i rigt Omfang, som paabyde Dommeren at paase, at Processen ikke føres i Langdrag, der er idelige Indsærpedelser i saa Henseende i de første Aartier af dette Aarhundrede. Det har Altsammen viist sig frugtesløst, at disse Forskrifter indskræpedes, og Grunden hertil er navnlig den, at Dommeren nu staar helt udenfor Proceduren, indtil denne endelig er færdig, at han ikke tidligere kjender noget til Sagen og derfor er ude af Stand til — som meget rigtig er fremhævet af den foregaaende ærede Taler — paa de enkelte Stadier at gribe ind og forhindre en Forhaling af Sagen, som ganske naturlig Sagførere let henfalde til. Det, som derfor væsentlig skulde opnaas ved det Nye, og som skulde være forholdsvis bedre end det Nuværende, maatte være, at der gaves Dommeren større Magt i Henseende til Procesledelsen, og i den Henseende maa jeg sige, at det Forslag, som her foreligger, er fuldtud tilfredsstillende. Dommerens Stilling efter dette Forslag har Intet forrykket i den Grundføtning, som gælder i vor nuværende Proces, nemlig Forhandlingsmaximen. Parterne ere fremdeles fuldstændig raadige over Sagens Gjenstand og over Processen, men Dommeren træder ind som medvirkende Deltager paa saa godt som alle Stadier af Proceduren, leder og styrer den og har derved i sin Magt at forhindre, at den trækker i Langdrag. Jeg skal i den Henseende minde om og henvise til, at efter § 93 er det Dommeren, som leder Forhandlingerne, efter § 98 kan Dommeren, naar han finder Anledning dertil, forlange fremlagt Dokumenter, der ansfueiggjøre Sagens Gjenstand, som Situationskort osv., for at fremme Proceduren, efter § 102 kan han, naar han finder det hensigtsmæssigt, forene flere Sager mellem de samme Parter, ligesom han omvendt efter den samme Paragraf, naar han finder det hensigtsmæssigt, kan dele en Sag i flere Affnit. Efter §§ 95 og 96 er der indrømmet ham en væsentlig og for Sandhedens Oplysning efter min Overbevisning god Virksomhed, den nemlig, at han har Ret til at adspørge Parterne og opfordre dem til under Processens Gang, efter som den maatte give Anledning dertil, at fremkomme med ligefrem og aaben Forklaring om Sagens Sammenhæng.

Den samme Ret til at stille Spørgsmaal har han ifølge § 190 ligeoverfor Vidner — en Ting, som meget savnes under den nuværende Retsordning — og som jeg tror i mange Tilfælde vil føre til, at Vidneforklaringen virkelig kommer til at være mere stemmende med Sandheden, end ofte nu er Tilfældet. Og endelig er der indrømmet Dommeren i § 179 en overmaade vigtig og betydningsfuld Rolle i Processens Ledelse derved, at han afslutter de foreløbige Forhandlinger, efterat Sagsfremstillingen er bleven debatteret mundtlig, ved at bestemme, forsaavidt Sagen trænger til yderligere Oplysning, hvilke Fakta det da er, som efter hans Mening trænge til Bevis, og saa nærmere at tage Bestemmelse i saa Henseende. Jeg tror, at en Dommer, stillet saaledes ligeoverfor Parterne, virkelig vil være istand til at kunne lede Processen paa en saadan Maade, at den ikke trækker utilbørlig i Langdrag. Men Betingelsen derfor er, at de Dommere, som faae med de nye Processers Ledelse at gøre, virkelig ere i Besiddelse af en overordentlig Dygtighed; thi en mindre dygtig og indsigtsfuld Dommer vil vanskkelig ved alt det, som han har at iagttage, kunne gribe ind i hele Processen paa en Maade, der kan siges at være stemmende med Parternes Læve. Der blev af den foregaaende ærede Taler fremhævet som en af de væsentligste Mangler ved vor nuværende Retstilstand eller Proces, at det var saa vanskeligt at faae Ret, fordi det var saa vanskeligt at føre Bevis for sin Ret. Jeg tillader mig at tro eller rettere, jeg er overbevist om, at det ikke er nogen rigtig Sætning, naar man siger, at under den nuværende Retstilstand er det vanskeligt her i Landet at faae sin Ret. Jeg tror, at dette i sin Almindelighed ikke er rigtigt. Jeg tror, at det ligesaavel efter den nye Retsordning som efter den nuværende vil blive nødvendigt at sikkre sig Bevis. Ganske vist lægger den nuværende legale Bevis teori undertiden Dommerne Vanskeligheder i Veien, men jeg maa dog tillade mig at fremhæve, at jeg ikke tror, at det er ubefjendt for nogen Jurist her i Landet, at Landets Højesteret, ialtsald i de senere Aar, har forstaaet at frigjøre sig med Hensyn til Beviset, og at den i denne Henseende, mere end det hidtil har været Tilfældet, har nærmet sig til Theorien om et frit Bevis. Højesteret kan ganske vist bedre gøre dette end de underordnede Domstole, hvis Afgjørelser staa under høiere Kritik; men jeg fremhæver dette, fordi jeg tror, at en Mængde Højesteretsdomme virkelig hvile paa en friere Opfattelse af Beviset, end man tidligere har kjendt hertilands, og paa en friere Opfattelse end den, der egentlig strengt taget stemmer med den legale Bevis teori. Smidteriet er jeg enig i at erkjende, at det Princip, som Lovforsta-